

Stanisław Garlicki

Opracowanie rewizji w procesie cywilnym

Palestra nr 3, 48-65

1956

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW GARLICKI

adwokat

Opracowanie rewizji w procesie cywilnym

I. Uwagi wstępne

„Urzeczywistnienie w całej pełni zasad postępowania rewizyjnego w wymiarze sprawiedliwości mogłoby ułatwić współdziałanie adwokatury. Należy jednak stwierdzić, że i w tym zakresie istnieje jeszcze stan daleki od zadowalającego. Znaczna część rewizji, pisanych przez adwokatów, nie odpowiada ściśle wymaganiom przepisów art. 371 i nast. K.P.C. Często trudno w ogóle zorientować się, jakie podstawy rewizyjne autor rewizji miał na uwadze i jakie przepisy prawa uważał za naruszone. Na porządku dziennym bywa, że adwokat w rewizji — zamiast ścisłego skonkretyzowania zarzutów, dotyczących ustaleń zawartych w zaskarżonym wyroku — operuje po prostu jakimś «własnym» stanem faktycznym, niezgodnym zupełnie ze stanem rzeczy, wynikającym z ustaleń sądu I instancji“¹⁾.

Ta surowa ocena wkładu adwokatury w cywilne postępowanie rewizyjne, wychodząca spod pióra jednego z najwybitniejszych sędziów cywilistów nie jest, niestety, pozbawiona słuszności. Nierzadko adwokat prowadzący sprawę w I instancji w sposób właściwy popełnia w postępowaniu rewizyjnym rażące wprost błędy. Wynika to przede wszystkim z braku dostatecznej znajomości charakteru postępowania rewizyjnego. Zjawisko to można w pewnej mierze zrozumieć. Adwokaci starsi (to samo zresztą niejednokrotnie dotyczy i sędziów) przywykli do postępowania apelacyjnego i kasacyjnego i nie zawsze zdają sobie sprawę, że rewizja nie jest ani jednym ani drugim, lecz instytucją odrębną i specjalną. Adwokaci młodszy nie mają

¹⁾ Bronisław Dobrzański — Rewizja w postępowaniu cywilnym, główne zasady postępowania rewizyjnego a błędy praktyki — Nowe Prawo Nr 9 z 1954 r., str. 3 i nast.

z natury rzeczy dostatecznego doświadczenia, a brak komentarza do obecnego tekstu K.P.C. (co uznać należy za skandal wydawniczy) nie ułatwia im pokonywania trudności.

Może nie będzie więc bez pożytku podanie w usystematyzowanej formie pewnych w tej dziedzinie wskazówek. Zbyt wiele miejsca zajęłoby omówienie całego postępowania rewizyjnego, ograniczam się więc tylko do zagadnienia opracowania rewizji, jest to bowiem niewątpliwie w postępowaniu rewizyjnym najważniejsza część pracy adwokata odwołującego się od orzeczenia pierwszej instancji. Z tych samych względów ograniczam się tylko do procesu cywilnego, pomijam więc postępowanie niesporne oraz pomijam postępowanie egzekucyjne. Po noweli z 18.I.1956 r. (Dz. U. Nr 2, poz. 13)²⁾ istnieją pewne dość istotne odrębności w postępowaniu rewizyjnym przed sądem wojewódzkim, jako sądem rewizyjnym i przed Sądem Najwyższym³⁾. Uwagi poniższe dotyczyć będą w zasadzie opracowania rewizji od wyroku Sądu Wojewódzkiego jako sądu I instancji a odrębności dotyczące rewizji od wyroku sądu powiatowego wskazane zostaną na właściwym miejscu. Jak wspomniałem, uwagi niniejsze mają nosić charakter praktycznych wskazówek, opierają się więc wyłącznie na stanie de lege lata, pomijając wszelkie elementy oceny i krytyki obowiązujących przepisów.

Temat ujmuję w pewne działy, tak jak kształtują się one chronologicznie przy opracowywaniu rewizji. Omawiam więc w pierwszym rzędzie dopuszczalność wniesienia rewizji, następnie podstawy rewizji i wreszcie wnioski rewizyjne.

II. Dopuszczalność rewizji

Gdy przystępujemy do opracowania rewizji, odpowiedzieć sobie musimy przede wszystkim na pytanie, czy rewizja jest w ogóle dopuszczalna, tzn. czy przeciwko orzeczeniu służy środek odwoławczy, a jeżeli tak, to czy służy on w formie rewizji.

1. Przed nowelą z 20.VII.1950 r. apelacja i kasacja nie były dopuszczalne w pewnych przypadkach (art. 418 i 425 w/g dawnego tekstu K.P.C.). Tego rodzaju ograniczenia zniosła nowela z 20.VII.1950 r. i obecnie rewizja dopuszczalna jest bez względu na charakter i wysokość roszczenia.

²⁾ 30-ta nowela do K.P.C.

³⁾ Por. Jerzy Jodłowski — Na marginesie jednej nowelizacji Prawo i Życie Nr 5 z 1956 r. Sprostowanie rażących błędów wydawnictwa — p. Nr 7.

2. Rewizja przysługuje od wszelkich orzeczeń kończących postępowanie w pierwszej instancji oraz od orzeczeń wymienionych w § 2 art. 369 K.P.C. w brzmieniu noweli z 23.IV.1953 r. (Dz. U. Nr 23, poz. 20). W tym miejscu należy wskazać, że pod pojęciem „niedopuszczalność drogi sądowej“, którego to pojęcia używa znowelizowany § 2 art. 369, rozumieć należy niedopuszczalność rozpoznawania sprawy przez sąd zarówno w postępowaniu spornym jak i niespornym, natomiast pod pojęciem niedopuszczalności drogi procesu cywilnego rozumieć należy niedopuszczalność rozpoznania sprawy w trybie spornym przy dopuszczalności jej rozpoznania w trybie niespornym. Przed nowelą z 1953 r. sąd odrzucając zarzut niedopuszczalności drogi procesu cywilnego obowiązany był wydać oddzielne postanowienie (art. 229 K.P.C.) i na to postanowienie służyła rewizja (art. 369 § 2 w brzmieniu sprzed noweli z 1953 r.). Przed tą nowelą z 1953 r. pod pojęciem niedopuszczalności drogi procesu cywilnego rozumiano zarówno niedopuszczalność rozpoznawania sprawy przez cywilny sąd powszechny (to co nazywamy obecnie niedopuszczalnością drogi sądowej) jak i niedopuszczalność rozpoznawania sprawy w trybie spornym. Obecnie sąd obowiązany jest wydać oddzielne postanowienie tylko w przypadku odrzucenia zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej i na to postanowienie przysługuje rewizja. Jeżeli natomiast zgłoszony zostanie zarzut niedopuszczalności drogi procesu cywilnego (a więc zarzut, że sprawę rozpoznawać należy w trybie postępowania niespornego), sąd nie uwzględniając tego zarzutu nie wydaje oddzielnego postanowienia i prowadzi sprawę w trybie postępowania spornego. W uzasadnieniu wyroku sąd winien przytoczyć powody, jakimi się kierował nie uwzględniając zgłoszonego zarzutu. Błędne rozpoznanie sprawy w trybie spornym, gdy należało ją rozpoznać w trybie niespornym, może być tylko podstawą rewizji od orzeczenia kończącego postępowanie, o czym niżej.

Przed nowelą z 23.IV.1953 r. rewizja była dopuszczalna również na postanowienie odrzucające zarzut tzw. niewłaściwości nieusuwalnej (p. art. 47 K.P.C.). Niewłaściwość rzeczowa sądu jest zawsze niewłaściwością nieusuwalną, niewłaściwość miejscowa — tylko w przypadku gdy chodzi o właściwość wyłączną (art. 35—39 K.P.C.). Obecnie na postanowienie odrzucające zarzut niewłaściwości nieusuwalnej rewizja nie służy, służy natomiast zażalenie zgodnie z art. 391 § 1 p. 1 K.P.C. Bez zmiany pozostaje dopuszczalność wniesienia rewizji na postanowienie oddalające zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego. Jeżeli na postanowienie sądu odrzucające zarzut niedopuszczalności drogi sądowej lub zarzut właściwości sądu polubownego nie zostanie wniesiona rewizja i postanowienie to uprawomocni się, obowiązuje ono w dalszym postępowaniu wszystkie sądy (art. 366

K.P.C.) i wobec tego przy wniesieniu rewizji na orzeczenie kończące postępowanie nie można jako podstawy rewizyjnej podnosić w powyższym przypadku ponownie zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej lub zarzutu właściwości sądu polubownego. Wprawdzie rozpoznanie sprawy mimo niedopuszczalności drogi sądowej skutkuje nieważnością postępowania, ale nieważność tę sanuje prawomocne orzeczenie sądu I instancji odrzucającego zarzut niedopuszczalności drogi sądowej ⁴⁾.

3. Rewizja nie przysługuje pozwanemu od wyroku zaocznego, choćby nawet minął już termin na wniesienie sprzeciwu od tego wyroku ⁵⁾. Przysługuje natomiast rewizja powodowi od zaocznego wyroku, gdyż powód nie może korzystać ze sprzeciwu (art. 349 K.P.C.).

4. Nie przysługuje rewizja od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub w postępowaniu upominawczym, gdyż nakaz zapłaty, przeciwko któremu nie wniesiono zarzutów bądź sprzeciwu ma moc wyroku prawomocnego (art. 459 i 473 K.P.C.).

5. Nie przysługuje rewizja w przypadkach, gdy służy zażalenie (art. 391 K.P.C.).

6. Poza przypadkami wskazanymi w art. 369 § 2 i poza omówionymi wyżej wyjątkami rewizja służy na orzeczenie kończące postępowanie (art. 326 K.P.C.). Wyrok jest zawsze orzeczeniem kończącym postępowanie (art. 326 K.P.C.) — i to także wyrok wstępny, bądź częściowy. Inne orzeczenia mają wówczas charakter kończących postępowanie, gdy załatwiają ostatecznie proces, a nie przysługuje na nie zażalenie ⁶⁾. Np. odmowa przywrócenia terminu do wniesienia środka odwoławczego kończy postępowanie, nie przysługuje jednak na nie rewizja, zgodnie bowiem z art. 391 § 1 p. 10 należy wnosić w tym przypadku zażalenie. Na postanowienie nie kończące postępowania (np. odmowa dopuszczenia do sprawy interwenienta ubocznego, postanowienie przywracające termin do wniesienia środka odwoławczego), na które ustawa nie przewiduje zażalenia, nie przysługuje żaden środek odwoławczy, mogą one jednak stanowić ewentualne podstawy rewizyjne od orzeczenia kończącego postępowanie, o czym niżej.

⁴⁾ Pogląd powyższy nie pokrywa się ze stanowiskiem S. Najw. zawartym w orzeczeniu Nr C 1544/49 i z glosą do tego orzeczenia Mariana Waligórskiego (Państwo i Prawo Nr 10 z 1950 r., str. 178 i nast.), znajduje natomiast poparcie w glosie do tego orzeczenia J. Witeckiego (p. tamże).

⁵⁾ Orzeczenie S. N. Nr C. 716/51, Nowe Prawo Nr 7 z 1952 r., str. 47.

⁶⁾ Marian Waligórski — Proces Cywilny Funkcja i Struktura, Warszawa 1947 r., str. 889.

7. O zmianie pozwu w postępowaniu rewizyjnym, w szczególności o rozszerzeniu pozwu — p. niżej rozdział IV.

8. Uznać należy za dopuszczalną rewizję na orzeczenie uwzględniające w pełni żądanie strony, jeżeli tylko wykaże ona interes prawny w zaskarżeniu takiego orzeczenia. Może to mieć znaczenie praktyczne zwłaszcza przy orzeczeniach konstytucyjnych. W szczególności w sprawach rozwodowych nie ma przeszkód do zaskarżenia wyroku zapadłego zgodnie z wnioskami danej strony ⁷⁾. W obecnym stanie prawnym nie byłoby natomiast dopuszczalne wnoszenie rewizji przeciwko uzasadnieniu orzeczenia I instancji, gdy sentencja orzeczenia w pełni odpowiada żądaniu strony. Trudno by było tu wówczas wykazać interes prawny, skoro uzasadnienie orzeczenia nie ma powagi rzeczy osądzonej (art. 367 K.P.C.).

9. Nie stanowi żadnej przeszkody do wniesienia rewizji zrzeczenie się środka odwoławczego przez stronę. Nowela bowiem z 1950 r. nie utrzymała w mocy instytucji zrzekania się środka odwoławczego, przewidzianej w dawnym art. 380 K.P.C. i zrzeczenie takie pozbawione jest wszelkich skutków prawnych.

10. Dopuszczalność rewizji zależy od wniesienia jej w terminie wskazanym w art. 373 K.P.C. do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Wniesienie rewizji w terminie wprost do sądu rewizyjnego uzasadnia jej odrzucenie, jeżeli rewizja ta po przekazaniu jej przez sąd rewizyjny do sądu I instancji wpłynęła do tego sądu po terminie z art. 373 K.P.C. bądź też po tym terminie zostanie nadana na pocztę przez sąd przekazujący pod adresem sądu I instancji ⁸⁾. Warto tu wskazać, że uchybienie terminu do wniesienia rewizji spowodowane przez personel kancelaryjny zespołu adwokackiego nie uzasadnia z reguły przywrócenie terminu do wniesienia rewizji ⁹⁾.

11. Zdarzają się przypadki, że sąd nie orzeknie o całości roszczenia. Roszczenie, co do którego sąd nie wypowiedział się w wyroku, nie jest objęte wyrokiem i nie może być wobec tego przedmiotem postępowania rewizyjnego. W takim przypadku należy wystąpić z wnioskiem o uzupełnienie wyroku (art. 356 K.P.C.) i dopiero na orzeczenie w przedmiocie uzupełnienia wyroku przysługuje rewizja ¹⁰⁾.

⁷⁾ Orzeczenie S. N. Nr C. 1342/53, Państwo i Prawo Nr 1 z 1956 r., str. 179 oraz orzeczenie S. N. Nr II, C. 3109/52, Nowe Prawo Nr 5—6 z 1954 r., str. 168.

⁸⁾ Orzeczenie S. N. Nr I. Co. 20/55 (zasada prawna) — Zbiór Urzędowy Nr 69/55.

⁹⁾ Orzeczenie S. N. Nr IV. Co. 58/55 — Nowe Prawo Nr 6 z 1956 r., str. 133.

¹⁰⁾ Orzeczenie S. N. IC. Prez. 689/50 Państwo i Prawo Nr 2 z 1952 r., str. 307. Co do spraw rozwodowych patrz jednak orzeczenie S. N. C. 1342/53, Państwo i Prawo Nr 1 z 1956 r., str. 179.

III. Charakter postępowania rewizyjnego

Dla właściwego opracowania rewizji jest rzeczą konieczną zdawanie sobie sprawy z charakteru postępowania rewizyjnego, z roli tego postępowania w procesie i z jego granic. Każdy środek odwoławczy jest w gruncie rzeczy polemiką z zaskarżonym orzeczeniem. Ta polemika w postępowaniu rewizyjnym ma pewne ograniczone szranki i największa ilość błędów wynika właśnie z nieorientowania się w granicach tego postępowania.

Po reformie z 20.VII.1950 r. K.P.C. hołdując w pełni zasadzie bezpośredniości i uznając, że zasada ta jest niezbędna dla wydobycia w procesie prawdy obiektywnej przyjął dla każdej z 2 instancji odmienne zadania i cele. Do ustalenia stanu faktycznego sprawy powołana jest wyłącznie pierwsza instancja. Sąd rewizyjny powołany jest do kontroli, czy orzeczenie I instancji zapadło zgodnie z prawem materialnym i przy zachowaniu przepisów postępowania oraz czy dokonane ustalenia są zgodne z zebrany w sprawie materiałem¹¹⁾. „Zadaniem postępowania rewizyjnego jest tylko kontrola legalności i zasadności orzeczenia sądu I instancji i sąd rewizyjny z reguły nie przeprowadza dowodów ani nie czyni ustaleń dotyczących stanu faktycznego“¹²⁾. Ten charakter postępowania rewizyjnego wynika z art. 371 K.P.C. wskazującego, na jakich podstawach można oprzeć rewizję, czyli innymi słowy co może być przedmiotem zarzutów w postępowaniu rewizyjnym. Z art. 384 i 386 K.P.C. wynika, że sąd rewizyjny nie może dokonywać własnych ustaleń faktycznych odmiennych od ustaleń zawartych w zaskarżonym orzeczeniu, wreszcie art. 242 K.P.C. przyznaje sądowi merytorycznemu prawo swobodnej oceny dowodów.

IV. Podstawy rewizji

1. Stan faktyczny sprawy. Zdając sobie sprawę z charakteru postępowania rewizyjnego będziemy w stanie przyjąć właściwą metodę operowania stanem faktycznym przy opracowaniu rewizji. Wydaje mi się, że praca adwokata powinna przebiegać następującymi etapami: zaczynamy od zapoznania się ze stanem faktycznym sprawy, takim jaki się nam przedstawia z akt. Zaznajamiamy się więc z twierdzeniami i wyjaśnieniami

¹¹⁾ Jerzy Jodłowski — Nowe Drogi polskiego procesu cywilnego Nowe Prawo Nr 7—8 z 1951 r., str. 12 i nast., Dobrzański op. cit. str. 3—4.

¹²⁾ Wytyczne wymiaru sprawiedliwości z 27.VI.1953 r., Zb. Urzędowy Nr 95/53, str. 22. O odstępstwach od tej zasady wynikających z art. 18 ust. z 20.VII.1950 r. będzie mowa niżej.

stron i z całym zebrany w sprawie materiałem dowodowym. Zapoznawszy się ze stanem faktycznym porównujemy go ze stanem faktycznym ustalonym przez sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu orzeczenia. To porównanie stanu faktycznego, jaki wynika z akt sprawy, ze stanem faktycznym zawartym w uzasadnieniu wyroku pozwala na ocenę prawidłowości ustalenia przez sąd stanu faktycznego. Badając krytycznie uzasadnienie wyroku zastanawiamy się przede wszystkim, czy nie zapadł on z obrazą art. 336 § 2 K.P.C. Badamy mianowicie czy sąd ustalając poszczególne fakty wskazał choćby w sposób pośredni lub dorozumiany dowody, uzasadniające istnienie tych faktów.

Sąd obowiązany jest do wskazania dowodów, na jakich się oparł przy ustalaniu stanu faktycznego. Wskazanie to musi być o tyle konkretne, aby można było się zorientować na podstawie jakich dowodów ustala sąd dane okoliczności faktyczne. Stąd więc ogólnikowe sformułowanie, jakie często spotykamy w uzasadnieniach „na podstawie całokształtu rozprawy sąd uznał za udowodnione...” stanowi obrazę art. 336 § 2 K.P.C., nie pozwala bowiem sądowi rewizyjnemu na ocenę, czy te okoliczności faktyczne zostały prawidłowo ustalone¹³⁾. Obraza art. 336 § 2 K.P.C. stanowić będzie „otwór” rewizyjny wówczas, jeżeli zaniedbanie ze strony sądu wskazania dowodów dotyczy faktów istotnych dla sprawy tzn. faktów, które mogły wpłynąć na wynik sprawy, nie każde bowiem uchybienie przepisom procesowym stanowi podstawę rewizji, lecz tylko takie, które mogło wpłynąć na wynik sprawy (art. 371 § 1 p. 4 K.P.C., inaczej przy zarzutach nieważności — art. 371 § 1 p. 2 K.P.C.). Zastanawiamy się następnie, czy sąd nie dokonał istotnych ustaleń sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału (art. 371 § 1 p. 3).

O ile obraza art. 336 § 2 K.P.C. zachodzi wówczas, gdy sąd ustala pewne fakty nie wskazując na czym je opiera, to podstawa rewizyjna z art. 371 § 1 p. 3 istnieje przede wszystkim wtedy, gdy sąd ustalając fakty wskazuje wprawdzie dowody, które je mają uzasadnić, z treści jednak tych dowodów wcale nie wynika przyjęty przez sąd stan faktyczny. Jeżeli np. sąd ustala w procesie o ojcostwo, że pozwany obcował z powódką w okresie koncepcyjnym i ustalenie to opiera na zeznaniach św. X, a świadek ów zeznał, że pozwany obcował z powódką w styczniu, dziecko zaś urodziło się w końcu grudnia, to takie ustalenie jest sprzeczne z treścią zebranego materiału. Sprzeczność tę możemy w rewizji wykorzystać wtedy, jeżeli dotyczy ona istotnego ustalenia, tzn. jeżeli mogła ona mieć wpływ na wynik

¹³⁾ Orzeczenie S. N. Nr C. III. 1218/45 Zb. Urzęd. 26/47, orzeczenie S. N. Nr C. 891/52. Państwo i Prawo Nr 2 z 1953 r., str. 296.

sprawy. Gdyby w omawianym przykładzie poza zeznaniem świadka X istniały zeznania innych świadków, stwierdzających w sposób nie budzący wątpliwości obcowanie stron również w miesiącu marcu, kwietniu i maju, to sprzeczność ustalenia dotyczącego obcowania w styczniu, jako w okresie koncepcyjnym istnieje wprawdzie, ale nie na wiele się nam przyda jako zarzut rewizyjny, skoro ustalenie sądu o obcowaniu w okresie koncepcyjnym w ostatecznym rezultacie jest słuszne.

Spotykamy się często w rewizjach ze sformułowaniem „zaskarżony wyrok zapadł z obrazą art. 371 § 1 p. 3 K.P.C.“. Wydaje się, że jest to sformułowanie nietrafne. Art. 371 wymienia podstawy rewizji. Nie można dopuścić się obrazy podstawy rewizji. Przepis art. 371 § 1 p. 3 tym się różni od innych punktów tego paragrafu, że o ile te punkty uznają za podstawę obrazę przepisów prawa materialnego lub procesowego, to punkt 3 jest podstawą rewizyjną wchodzącą w grę nawet przy braku obrazy przepisów prawa materialnego lub procesowego. Wprowadzony on został po to, by sąd rewizyjny mógł swobodniej porównywać stan faktyczny sprawy ze stanem faktycznym zawartym w wyroku, co ustawodawca uznał za konieczne ze względu na obowiązek wykrycia prawdy obiektywnej. Formułując zarzuty rewizyjne należy więc raczej mówić nie o obrazie art. 371 § 1 p. 3 K.P.C., lecz o zarzucie dokonania istotnych ustaleń sprzecznych z treścią zebranego materiału, co stanowi podstawę rewizyjną właśnie ze względu na art. 371 § 1 p. 3.

Tak jak często wadliwości ustalenia stanu faktycznego mogą być na granicy pomiędzy obrazą art. 336 § 2 K.P.C. i samodzielną podstawą rewizyjną z art. 371 § 1 p. 3 K.P.C., tak też ta ostatnia podstawa wiąże się często z obrazą art. 242 K.P.C. Sąd Najwyższy uznał, że zachodzi sprzeczność ustaleń z treścią zebranego materiału (a więc podstawa z art. 371 § 1 p. 3 K.P.C.) wówczas, gdy sąd ustalając okoliczność faktyczną sprzeczną z zeznaniem świadka, pominął w swych rozważaniach to zeznanie i nie zajął wobec niego żadnego stanowiska¹⁴⁾). Wydaje się, że w takim przypadku sąd nie rozważył wszechstronnie zebranego materiału, a więc dopuścił się obrazy art. 242 K.P.C. We wszystkich przypadkach, w których ustalony przez sąd w wyroku stan faktyczny jest niepełny, w których sąd przemilczał te czy inne okoliczności lub dowody mające istotne znaczenie dla sprawy, a nie pasujące do koncepcji sądu, mamy do czynienia z obrazą art. 242 K.P.C. Przepis ten przy opracowywaniu rewizji ma nadto wielkie znaczenie z tego względu, że w nim zawiera się zasada swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów. Jeżeli w sprawie mamy 2 sprzeczne zeznania

¹⁴⁾ Orzeczenie Nr C. 154/51 Państwo i Prawo Nr 3 z 1952 r., str. 502.

świadków i jeżeli sąd dał wiarę jednemu z nich i uzasadnił to w sposób nie budzący zastrzeżeń z punktu widzenia logicznego myślenia i zasad doświadczenia, to sąd rewizyjny, właśnie ze względu na art. 242 K.P.C., nie może tego przekonania sądu pierwszej instancji kwestionować. Sąd ów bowiem ma tę wyższość nad sądem rewizyjnym, że ze świadkiem zetknął się bezpośrednio i przekonanie sądu o wiarygodności zeznań tego świadka jest wskutek tego bardziej ugruntowane, aniżeli pogląd sądu rewizyjnego, mającego przed sobą tylko protokół zeznań. Jeżeli więc mamy w sprawie „nie-wygodne“ zeznania lub inne dowody, które sąd uznał za wiarygodne, to ten pogląd sądu możemy atakować tylko wówczas, gdy zdołamy wykazać, że bądź poglądu tego sąd w ogóle nie uzasadnił, mimo że istniały inne odmiennie dowody, bądź też że pogląd sądu jest sprzeczny z prawidłowym myśleniem i zasadami doświadczenia. Spotkać się możemy niekiedy z przypadkami, gdy pewna istotna dla sprawy okoliczność nie została ustalona w ogóle. Jeżeli strona na tę okoliczność zgłaszała wnioski dowodowe i sąd ich nie uwzględnił, będziemy mieli do czynienia z obrazą art. 223, 242 i 326 K.P.C.¹⁵⁾ Jeżeli nawet nie zgłoszono w I instancji wniosków dowodowych, możemy dopatrzeć się obrazy art. 236 K.P.C., gdy chodzi o okoliczności, które sąd powinien z urzędu wyświetlić ze względu na właściwą procesowi zasadę wykrycia prawdy obiektywnej¹⁶⁾.

W rezultacie tych rozważań bądź dochodzimy do wniosku, że stan faktyczny zawarty w zaskarżonym wyroku jest ustalony prawidłowo i nie możemy mu uczynić żadnych zarzutów, bądź też, że ten stan faktyczny jest ustalony wadliwie. Jeżeli na podstawie wadliwie ustalonego stanu faktycznego sąd zastosował właściwy przepis prawa materialnego, a zastosowanie to tylko dlatego jest błędne, że wynikało ono z oparcia się na wadliwym stanie faktycznym, to mamy tutaj do czynienia nie z obrazą przepisu prawa materialnego, lecz z obrazą prawa procesowego (z reguły wskazane wyżej art. 236, 242, 336 K.P.C. i podstawa rewizyjna z art. 371 § 1 p. 3 K.P.C.) i tak należy formułować zarzut rewizyjny.

W przypadku wadliwie ustalonego stanu faktycznego nie możemy z reguły wymagać od sądu rewizyjnego, by ten stan faktyczny poprawił i dokonał odpowiednich właściwych ustaleń¹⁷⁾. Nie możemy więc, przyjmując za punkt wyjściowy naszego rozumowania stan faktyczny, który my uważamy za właściwy, a który jest odmienny od ustalonego w zaskarżonym

¹⁵⁾ Na temat obowiązku sądu wynikającego z art. 223 K.P.C. — patrz orzeczenie S. N. Nr I. C. 1935/53, Państwo i Prawo Nr 2 z 1955 r., str. 333.

¹⁶⁾ Por. Wytyczne wskazane w p. 12, p. również orzeczenie S. N. Nr C 2182/52 Zb. Urzęd. Nr 20/54.

¹⁷⁾ Orzeczenie S. N. Nr C. 891/52, Państwo i Prawo Nr 2 z 1953 r., str. 296.

orzeczeniu, wyprowadzać wnioski z tego naszego stanu faktycznego. Możemy i powinniśmy natomiast wykazać wszelkie wadliwości w ustaleniach faktycznych zawartych w zaskarżonym orzeczeniu, dążąc do przekonania sądu rewizyjnego, że na takim stanie faktycznym nie może się on oprzeć, co uzasadnia wniosek o uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Praktyka wykazuje, że przy prawidłowo ustalonym stanie faktycznym stosunkowo rzadko sąd dopuszcza się obrazy przepisów prawa materialnego. Najczęściej mamy do czynienia z wadliwie ustalonym stanem faktycznym (niekompletny, błędny, dowolny) i dlatego też podstawą rewizji znacznie częściej jest obraza przepisów procesowych i sprzeczność ustaleń z zebrany materiałem, aniżeli obraza przepisów prawa materialnego.

Nie trzeba chyba dodawać, że prawidłowe i trafne sformułowanie zarzutu co do ustaleń faktycznych wymaga b. dokładnej znajomości akt sprawy i b. dokładnego przestudiowania uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia.

2. **Dokonywanie ustaleń faktycznych przez sąd rewizyjny.** Istotnym odstępstwem od właściwego charakteru postępowania rewizyjnego jest art. 18 ustawy z 20.VII.1950 r. Pomyślany początkowo, jako przepis o ograniczonym działaniu w czasie został nowelą z 18.I. 1956 r. (Dz. U. Nr 2, poz. 13) utrzymany w mocy na czas nieograniczony a rozszerzony postanowieniami o postępowaniu przed sądem wojewódzkim jako sądem II instancji. Jak wiadomo, na podstawie tego przepisu można powoływać w instancji rewizyjnej nowe fakty i dowody. Można więc powoływać się zarówno na nowe fakty podnoszone po raz pierwszy w instancji rewizyjnej oraz na dowody na te nowe fakty jak i na nowe dowody dotyczące faktów ustalonych już w postępowaniu przed sądem I instancji. Sąd rewizyjny uwzględniając tego rodzaju wnioski, winien z reguły uchylić orzeczenie, może jednak także sam przeprowadzać dodatkowe postępowanie dowodowe (sąd wojewódzki ze wszystkich rodzajów, a więc także dowód z biegłych, z zeznań świadków i z przesłuchania stron, Sąd Najwyższy tylko dowody z dokumentów i przyznania faktów). Sąd rewizyjny bierze również pod uwagę dokonane dopiero w instancji rewizyjnej uznanie roszczenia. Dopuszczając nowe dowody sąd rewizyjny uprawniony jest tym samym do dokonania nowych i odmiennych ustaleń faktycznych, uprawniony jest także do oceny wiarygodności dowodów zebranych w pierwszej instancji w tych granicach, w jakich ocena ta może ulec zmianie wskutek dowodów dopuszczonych przez drugą instancję. Artykuł 18 wprowadza więc ponownie elementy postępowania apelacyjnego. Jak pogodzić przepis art. 18 z podstawami rewizji wymienionymi w art. 371 K.P.C., innymi słowy jak „rewizyjnie“ wykorzystać art. 18, gdy ku temu zachodzą podstawy?

Sąd Najwyższy uznał art. 18 za samodzielną podstawę rewizyjną niezależną od podstaw wymienionych w art. 371 K.P.C. ¹⁸⁾). Jeżeli więc uważamy, że należy przeprowadzić dodatkowe postępowanie dowodowe, podstawą rewizji będzie art. 18 ustawy z 20.VII.1950 r., przy czym może to być jedyna podstawa rewizji. Dopuszczalne jest powoływanie tylko faktów i dowodów, których strona nie mogła powołać w I instancji. Przede wszystkim chodzić będzie o zdarzenia, które zaszły po zamknięciu rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia i o dowody na te zdarzenia. Jest rzeczą oczywistą, że na te zdarzenia nie można się było powołać w I instancji i tutaj sama chronologia wystarcza, jeżeli chodzi o wymóg nowości. W innych przypadkach strona musi wykazać w sposób przekonywający, że zaofiarowanych dowodów nie mogła przedstawić w I instancji ¹⁹⁾), o czym należy zawsze pamiętać przy opracowywaniu rewizji opartej na art. 18. Poza przypadkami z art. 18 ustawy z 20.VII.1950 r. sąd rewizyjny w razie stwierdzenia naruszenia prawa materialnego może dokonywać wynikających z materiału zebranego w pierwszej instancji dodatkowych ustaleń faktycznych, byle nie pozostawały one w sprzeczności ze stanem faktycznym ustalonym w zaskarżonym wyroku. Może więc dokonywać ustaleń uzupełniających. Wynika to z art. 386 K.P.C. ²⁰⁾). Jeżeli np. sąd I instancji oddalił roszczenie powoda ze względu na przedawnienie i nie dokonał w związku z tym żadnych ustaleń faktycznych co do wysokości roszczenia, jeżeli następnie sąd rewizyjny uznał zarzut przedawnienia za niesłuszny, a w aktach sprawy jest wystarczający materiał do ustalenia wysokości roszczenia, sąd rewizyjny może dokonać ustaleń faktycznych co do wysokości tego roszczenia i wyrok zmienić, zasądzać roszczenie. Ustalenia sądu rewizyjnego nie będą w sprzeczności z ustaleniem sądu I instancji, skoro sąd ten żadnych w tej mierze ustaleń nie dokonał. Inne o mniejszej wadze przypadki, w których sąd rewizyjny dokonuje własnych ustaleń, wskazuje Dobrzański w powołanej pracy na str. 14.

3. N i e w a ż n o ś ć p o s t ę p o w a n i a. Badając sprawę zwracamy oczywiście także, a może nawet przede wszystkim uwagę na okoliczności mogące uzasadniać zarzut nieważności postępowania. Jak już wspomniano wyżej, po noweli z 1953 r. niedopuszczalność drogi procesu cywilnego, tzn. rozpoznanie sprawy w trybie spornym, zamiast w niespornym nie skutkuje

¹⁸⁾ Patrz orzeczenie powołane w przepisie 16.

¹⁹⁾ Orzeczenie S. N. Nr II. CR. 452/54, Nowe Prawo Nr 9 z 1954 r., str. 90.

²⁰⁾ Marian Waligórski — Rewizja cywilna w/g znowelizowanego K.P.C. — *Przegląd Notarialny* Nr 1—2—3 z 1951 r., str. 57.

nieważności postępowania, jest to obecnie tylko uchybienie procesowe, które również może być podstawą rewizji ale tylko wówczas, jeżeli mogło mieć wpływ na wynik sprawy. W szczególności takie uchybienie będzie zawsze miało wpływ na wynik sprawy, jeżeli wskutek rozpoznania sprawy w trybie spornym nastąpiło to rozpoznanie bez udziału osób, które powinny być uczestnikami przy rozpoznaniu tej sprawy w trybie niespornym (art. 13 K.P.N.). To samo zachodzi wówczas, jeżeli sąd rozpozna sprawę w trybie ogólnego postępowania spornego, gdy należało ją rozpoznać w jednym z odrębnych trybów (tytuł V. K.P.C.) gdy np. w sprawie o unieważnienie małżeństwa nie został wskutek tego wezwany prokurator (art. 426 K.P.C.). Ponieważ uchybienie to sąd rewizyjny bierze pod rozwagę z urzędu (art. 380 § 1 p. 3 K.P.C.), przeto nie ma żadnych przeszkód do podniesienia tego zarzutu przez stronę, której praw uchybienie to bezpośrednio nie dotknęło. Niedopuszczalność natomiast drogi sądowej czyli niewłaściwość sądu powszechnego (wynikająca z odpowiednich przepisów prawa materialnego, a także z art. 2 K.P.C.) skutkuje nieważnością postępowania. Gdy stroną jest podmiot gospodarki uspołecznionej, warto zbadać, czy zastępstwo tego podmiotu na rozprawie było zgodne z przepisami dekretu z 2.VI.1954 r. o zastępstwie sądowym władz, instytucji i przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 25, p. 93) ²¹⁾. Zbadać należy zawsze, czy skład sądu orzekającego był zgodny z przepisami prawa, w szczególności czy orzekał sąd z udziałem ławników, a jeżeli nie, to czy istniały ku temu podstawy prawne (art. XLV¹ PW. K.P.C.). Zbadać należy, czy orzeczenie końcowe wydali ci sami ławnicy, którzy brali udział w poprzedzającej wydanie tego orzeczenia rozprawie. Jeżeli obejmujemy sprawę dopiero po orzeczeniu I instancji, należy zbadać, czy wezwania na ostatnią rozprawę były doręczone należycie, czy np. nie było tak, że wezwanie otrzymała tylko zastąpiona przez nas strona, mimo że miała ustawowego pełnomocnika i czy ten pełnomocnik wziął udział w rozprawie. Warto zawsze zwrócić uwagę, czy orzeczenie podpisane jest przez cały komplet orzekający; brak podpisu nie skutkuje wprawdzie nieważności postępowania, ale stanowi zawsze uchybienie orzeczenia ²²⁾.

Odnośnie niewłaściwości rzeczowej wskazanej w art. 371 § 2 p. 6 K.P.C. warto powołać uchwałę całej Izby Cywilnej S. N. Nr C. Prez. 15/54 ustalającą tryb postępowania w przypadku wystąpienia przed sąd powiatowy z pozwem przeciwko podmiotowi arbitrażu gospodarczego o sumę nie przekraczającą 7.500 zł, a następnie — podwyższenia pretensji skutkującego

²¹⁾ Por. Witold Bendetson — Nowe unormowanie zastępstwa sądowego państwowych nostek organizacyjnych — Przegląd Ust. Gosp. Nr 18 z 1954 r.

²²⁾ Orzeczenie S. N. C. 654/52, Zb. Urzęd. Nr 49 z 1953 r.

przekroczenie sumy 7.500 zł²³⁾. Zgłaszając zarzut nieważności postępowania nie potrzebujemy wykazywać, że uchybienie sądu mogło wpłynąć na wynik sprawy, bowiem art. 371 § 1 p. 2 w przeciwieństwie do p. 4 takiego wymogu nie zawiera.

4. *Inne podstawy rewizji.* Niesposób oczywiście omówić przypadki, które uzasadniają zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie bądź też zarzut uchybień procesowych mogących wpłynąć na wynik sprawy. Do zarzutów prawa materialnego należy m. in. zarzut przedawnienia. Mogą zajść sytuacje, gdy spostrzegamy dopiero po wydaniu orzeczenia przez I instancję, że należało zgłosić zarzut przedawnienia. Możemy to uczynić w rewizji lub w toku postępowania rewizyjnego, jednak tylko w oparciu o fakty i dowody, które już przedstawione zostały sądowi I instancji. Na nowych faktach i dowodach zarzut przedawnienia opierać można tylko w przypadkach art. 18 ustawy z 20.VII.1950 r.²⁴⁾. Jeżeli chodzi o uchybienia procesowe, mogące wpłynąć na wynik sprawy, to można z nich czynić zarzut rewizyjny, choćby nie wytknięto obrazy tych przepisów w postępowaniu przed I instancją. Rygor bowiem z art. 173 K.P.C. nie dotyczy pogwałcenia istotnych przepisów postępowania, jeżeli zaś naruszenie przepisu procesowego mogło mieć wpływ na wynik sprawy, to przepis taki zawsze należy uznać za istotny. Wskazać jeszcze warto na art. 385 K.P.C. Zabrania on opierania rewizji od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią ustaloną przez sąd rewizyjny. Zgodnie z tym przepisem sąd pierwszej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy związany jest wykładnią prawa zawartą w orzeczeniu sądu rewizyjnego i niezastosowanie się przez sąd pierwszej instancji do tego przepisu stanowi dostateczną podstawę rewizyjną²⁵⁾.

Podstawą rewizji mogą być również w oparciu o art. 371 § 1 p. 4 K.P.C. postanowienia niekończące postępowania i niezaskarżalne zażaleniem, o ile zawierają takie uchybienia procesowe, które mogły wpłynąć na wynik sprawy. Na postanowienie np. odmawiające zawieszenia postępowania nie służy zażalenie. Jeżeli sąd bezpodstawnie odmówi zawieszenia a odmowa ta mogła wpłynąć na wynik sprawy, stanowi ona obrazę art. 183 i nast. K.P.C. i podstawę rewizyjną z art. 371 § 1 p. 4 K.P.C.²⁶⁾

²³⁾ Zbiór Urzędowy Nr 31 z 1956 r. Po noweli z 18.I.1956 r. (Dz. U. Nr 2, p. 13) zamiast przytoczonej w uchwale kwoty 7.500 zł wchodzi w grę kwota 15.000 zł.

²⁴⁾ Uchwała S. N. Nr 1. Co. 21/54, Nowe Prawo Nr 6 z 1955 r., str. 108.

²⁵⁾ Co do związania sądu rewizyjnego swym poprzednim poglądem — p. orzeczenie S. N. Nr IV. Co. 49/55 Zb. Urzęd. 58/56.

²⁶⁾ Orzeczenie S. N. Nr C. 463/51, Państwo i Prawo Nr 4 z 1952 r., str. 661.

Jeżeli strona powodowa po zapadnięciu wyroku pragnie cofnąć pozew, może to uczynić tylko w drodze wniesienia rewizji od wyroku, przy czym w tym przypadku nie opiera się rewizji na żadnej z podstaw z art. 371 K.P.C. lecz podstawą rewizji będzie cofnięcie pozwu²⁷⁾. Zgodnie z art. 24 § 3 Prawa o ustroju sądów powszechnych (tekst jednolity — Dz. U. Nr 39 z 1950 r. p. 360) podstawą rewizji może być również naruszenie wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej ustalonych przez Sąd Najwyższy. Naruszenie wytycznych stanowi jednak rzadko samodzielną podstawę rewizyjną, z reguły bowiem będzie ono naruszeniem przepisów prawa materialnego lub procesowego wskutek wykładni tych przepisów sprzecznej z wytycznymi.

5. Znaczenie podstaw rewizyjnych. Sąd rewizyjny z reguły rozpoznaje sprawy w granicach rewizji tzn. w granicach podstaw rewizji i jej wniosków (art. 379 i 380 K.P.C.). Wyjątki od zasady, co prawda liczne, przewiduje art. 380 K.P.C. Jeżeli więc nie zachodzi żaden z przypadków wskazanych w art. 380 K.P.C., sąd rewizyjny nie będzie mógł wziąć z urzędu pod uwagę podstawy rewizyjnej (np. sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału), choćby tej sprzeczności dopatrzył się z akt sprawy. Przeoczenie więc takiej podstawy przy opracowaniu rewizji może mieć b. doniosłe w ujemnym tego słowa znaczeniu skutki i nie da się już naprawić w późniejszych stadiach postępowania rewizyjnego. Dlatego też na rozprawie rewizyjnej powinniśmy bacznie kontrolować wywody ustne przeciwnika, by nie dopuścić do wprowadzenia przez niego nowych podstaw rewizyjnych, nie podniesionych w rewizji i nie uzasadniających uwzględnienia ich przez sąd z urzędu.

Przy opracowaniu rewizji należy zawsze wskazywać przepis prawa, którego obrazę zarzucamy (bądź też art. 371 § 1 K.P.C.). Stanowi to nie tylko ułatwienie dla pracy sądu, ale jest dla nas formą autokontroli, czy sformułowany przez nas zarzut stanowi rzeczywiście podstawę rewizyjną.

V. Zmiana powództwa w postępowaniu rewizyjnym

Może zachodzić niekiedy konieczność zmiany powództwa przy opracowywaniu rewizji np. dochodzimy do wniosku, że nie należało występować z pozwem o ustalenie stosunku prawnego lecz o świadczenie. Czy taka zmiana powództwa jest dopuszczalna w postępowaniu rewizyjnym? Art. 206 K.P.C. dopuszcza zmianę powództwa, jeżeli nie wpływa ona na właściwość sądu. Z mocy art. 390 K.P.C. uznać należy, że art. 206 stosuje się odpowied-

²⁷⁾ Por. Dobrzański, op. cit., str. 8.

nio i w postępowaniu rewizyjnym, gdyż żaden przepis szczególny zagadnienia tego inaczej nie normuje. Orzecznictwo uznało, że jednak nie każda zmiana powództwa jest dopuszczalna. Ponieważ sąd rewizyjny nie dokonuje w zasadzie nowych ustaleń faktycznych, nie będzie dopuszczalną w postępowaniu rewizyjnym taka zmiana powództwa, która wymagałaby nowych ustaleń faktycznych. Dopuszczalną będzie jednak zmiana powództwa oparta na nowych faktach i dowodach, jeżeli zachodzi warunek z art. 18 ust. z 20.VII.1950 r.²⁸⁾.

Rozszerzenie pozwu i wysunięcie żądania nie objętego pozwem w postępowaniu rewizyjnym orzecznictwo uznaje za dopuszczalne, jeżeli chodzi o sprawy wymienione w art. 329 § 2 K.P.C.²⁹⁾. Ponieważ rozszerzenie pozwu jest jedną z postaci zmiany pozwu, przeto ponadto wchodzi w grę ograniczenia wskazane wyżej co do zmiany pozwu.

VI. Wnioski rewizyjne

Z reguły sąd rewizyjny, jeżeli nie oddała rewizji, uchyla zaskarżone orzeczenie w części lub w całości (art. 384). Stąd więc najczęstszy będzie wniosek o uchylenie zaskarżonego orzeczenia. W szczególności we wszystkich przypadkach, gdy atakujemy w rewizji stan faktyczny ustalony w zaskarżonym wyroku i uważamy, że ten stan faktyczny został przedstawiony błędnie, musimy w konsekwencji żądać uchylenia zaskarżonego wyroku, poza przypadkami z art. 18 ust. z 20.VII.1950 r. Skoro bowiem, jak wskazano wyżej, sądowi rewizyjnemu (poza przypadkami, powtórzmy, z art. 18 ust. z 20.VII.1950 r.) nie wolno dokonywać ustaleń odmiennych od ustaleń zaskarżonego orzeczenia, musi on zaskarżony wyrok uchylić, gdy dojdzie do wniosku, że stan faktyczny został ustalony wadliwie. Dlatego jest niekonsekwencją logiczną żądać zmiany zaskarżonego orzeczenia, gdy np. rewizja opiera się na zarzucie sprzeczności ustaleń z treścią zebranego materiału. Zmiany zaskarżonego wyroku żądamy wówczas, gdy zachodzi tylko naruszenie prawa materialnego i sąd rewizyjny może się oprzeć na ustaleniach zaskarżonego orzeczenia, czyniąc co najwyżej ustalenie dodatkowe, nie sprzeczne z ustaleniami sądu I instancji (art. 386 K.P.C.). Zmiany zaskarżonego wyroku możemy żądać także i wówczas, gdy istnieją podstawy do uzupełnienia bądź odmiennego ustalenia stanu faktycznego w oparciu o art. 18 ust. z 20.VII.1950 r. Ponieważ jednak zgodnie z tym przepisem sąd

²⁸⁾ Orzeczenie S. N. Nr II. C. 2900/52, Państwo i Prawo Nr 12 z 1953 r., str. 905.

²⁹⁾ Orzeczenie S. N. Nr I. C. 1882/52, Nowe Prawo Nr 12 z 1953 r., str. 85, patrz również Dobrzański, op. cit., str. 11.

może, uznając dopuszczalność nowych faktów i dowodów, bądź orzeczenie uchylić, bądź sam przeprowadzić nowe dowody i w tym przypadku orzec co do istoty sprawy, przeto wniosek rewizji winien brzmieć alternatywnie, na uchylenie bądź zmianę zaskarżonego wyroku. Gdy w oparciu o art. 18 ust. z 20.VII.1950 r. wnosimy o dopuszczenie dowodu z biegłych, świadków lub z przesłuchania stron, a chodzi o rewizję od orzeczenia sądu wojewódzkiego, musimy zawsze żądać uchylenia zaskarżonego orzeczenia, gdyż Sąd Najw. tego rodzaju postępowania dowodowego nie może sam przeprowadzić. Jeżeli wysuwamy zarzuty wielorakie, z których jedno uzasadniając wniosek o uchylenie, a inne o zmianę, wskazane jest również sformułowanie wniosku rewizyjnego alternatywnie. Mogą wreszcie być przypadki, w których sąd rewizyjny winien pozew odrzucić lub postępowanie umorzyć. Zgodnie z art. 387 K.P.C. wnosimy wówczas o uchylenie zaskarżonego wyroku i bądź o odrzucenie pozwu, bądź o umorzenie postępowania. Sąd odrzuca pozew, gdy zachodzi podstawa do odmówienia rozpoznania sporu. Odrzucenie będzie więc wchodzić w grę, gdy zgłaszamy zarzut rewizyjny oparty na nieważności postępowania wynikającej z niedopuszczalności drogi sądowej, z powagi rzeczy osądzonej lub z ekscepcji *litis pendentis* (art. 371 § 2 p. 1 i 3 K.P.C.). O uchylenie zaskarżonego orzeczenia i umorzenie postępowania wnosimy wówczas, gdy nastąpiło skuteczne cofnięcie pozwu bądź gdy wydanie wyroku stało się zbędne z innych przyczyn np. z powodu zawarcia ugody — art. 361 K.P.C. Postępowanie rewizyjne nie zna natomiast zniesienia postępowania (w przeciwieństwie do dawnego art. 440 K.P.C.) i dlatego wniosek o zniesienie postępowania byłby wadliwy.

Wnioski rewizyjne winny korelować z podstawami rewizyjnymi i ich zasięgiem. Jeżeli np. w sporze o czynsz i eksmisję uważamy wyrok pierwszej instancji za niesłuszny tylko odnośnie eksmisji, to wniosek rewizyjny domagający się uchylenia lub zmiany wyroku winien dotyczyć tylko zaskarżonej części orzeczenia a nie jego całości. Należy jednak pamiętać, że w sprawach rozwodowych zarzuty wysunięte co do części wyroku np. co do orzeczenia o winie, w przedmiocie powierzenia wykonywania władzy rodzicielskiej i alimentów dla dzieci (lecz nie dla małżonka) powodują rozpoznanie sprawy także co do pozostałej części wyroku i wniosek o uchylenie wyroku winien dotyczyć całego wyroku a nie tylko jego zaskarżonej części³⁰⁾.

³⁰⁾ Uchwała S. N. Nr C. 688/51, Zb. Urzęd. Nr 26 z 1954 r., orzeczenie Nr C. 154/51, Państwo i Prawo Nr 3 z 1952 r., str. 502, orzeczenie Nr 1. Cz. 104/54. Nowe Prawo Nr 4 z 1955 r., str. 110.

VII. Koszty procesu

Zgodnie z art. 109 K.P.C. w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji sąd rozstrzygnie również o kosztach. Wobec tego i sąd rewizyjny obowiązany jest zamieścić w orzeczeniu rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu. Koszty te należą się od strony przegrywającej sprawę (art. 100 K.P.C.). Jeżeli sąd rewizyjny zmienia zaskarżone orzeczenie, bądź też uchyła je i odrzuca pozew lub umarza postępowanie, wiadomo jest, która ze stron przegrała sprawę i sąd rewizyjny rozstrzyga merytorycznie o kosztach procesu. Jeżeli sąd rewizyjny uchyła zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę do rozpoznania właściwemu sądowi pierwszej instancji, wówczas rezultat ostateczny sprawy nie jest jeszcze wiadomy i sąd rewizyjny zleca sądowi pierwszej instancji rozstrzygnięcie o kosztach procesu również i za instancję rewizyjną (art. 8 Przep. o kosztach sądowych, Dz. U. Nr 58 z 1950 r. p. 528). Ponieważ jednak sąd może zasądzić koszty tylko na żądanie strony (art. 100 K.P.C.), przeto sąd rewizyjny nie miałby podstaw w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji, do zlecenia temuż sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania rewizyjnego, jeżeli nie było żądania zasądzenia kosztów za tę instancję.

Dlatego też w rewizji należy zamieścić wniosek o zasądzenie kosztów procesu za instancję rewizyjną (ewent. za obie instancje), także i wtedy, gdy prosimy o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

VIII. Wartość przedmiotu zaskarżenia

Zgodnie z art. 372 K.P.C. w rewizji w sprawach o roszczenia majątkowe podać należy wartość przedmiotu zaskarżenia. Wartość ta służy do określenia wysokości wpisu stosunkowego od rewizji (art. 30 i 41 Przep. o kosztach sądowych). W postępowaniu spornym wpis stały od rewizji przypada tylko w sprawach o ochronę zakłóconego i przywrócenie utraconego posiadania (art. 48 Przep. o kosztach sądowych). W tym przypadku wniesienie rewizji przez adwokata bez opłacenia wpisu powoduje zwrot rewizji zgodnie z art. 13 Przep. o kosztach sądowych.

Wartość przedmiotu zaskarżenia nie zawsze pokrywa się z wartością przedmiotu sporu. W szczególności wartość przedmiotu zaskarżenia będzie mniejsza od wartości przedmiotu sporu w tych przypadkach, gdy wyrok uwzględni żądanie pozwu tylko częściowo bądź też gdy rewizja dotyczy tylko części orzeczenia.

W tych granicach wartość przedmiotu zaskarżenia obliczać należy w/g zasad stosowanych przy obliczeniu wartości przedmiotu sporu (art. 12 i nast. K.P.C.). Wskazanie w rewizji wartości przedmiotu zaskarżenia obowiązuje tylko w stosunku do roszczeń majątkowych. Błędne jest więc podawanie jakiegokolwiek wartości przedmiotu zaskarżenia (choćby w postaci formuły „wartość przedmiotu zaskarżenia — nieokreślona“), gdy chodzi o roszczenie niemajątkowe a więc np. w sprawie rozwodowej.

IX. Zażalenie

Omawianie zażalenia wykraczałoby poza ramy niniejszej pracy. Należy tylko celem uniknięcia nieporozumień wskazać, że postępowanie zażaleniowe nie podlega tym ograniczeniom, co rewizyjne. Zażalenie można oprzeć na wszelkich podstawach, a nie tylko na tych, które wymienia art. 371 K.P.C., można wskazywać nowe fakty i dowody; sąd zażaleniowy może przeprowadzać postępowanie dowodowe, dokonywać własnych ustaleń oraz orzekać merytorycznie³¹⁾.

³¹⁾ Por. Dobrzański op. cit., str. 7.